

zin wordt
levende en
bangste en
die den men

dan ge op den schijn afgaande zoudt wane.
Ol spreekt Jesus in diezelfde Bergrede niet oek
van leeraars, die in zijn naam gepredikt en
zelfs krachten door zijn naam gedaan hebben,
en die hij toch in den Oordeelstijd zal afwijzen
met de strenge uitspraak: „Ik heb u nooit
gekend“.

Ook die zich noemende Christenen, maar die
het niet zijn, moet ge dus althans onder de
leeraars nog aftrekken, maar dan ook evenzoo
onder de gewone belijders. Jesus liet er toch
op volgen, dat het niets geeft, of men hem
al als zijn Heere belijdt, en hem met „Heere,
Heere“ begroot en aanroeft, want dat ten
leven alleen in zal gaan, wis den wil des Va-
ders zal hebben gedaan. En om dit zielfoor-
dringend woord voor alle eeuwen onvergetel-
lijk te maken, zet Jesus nu dese bedreiging
nog bovendien om in het beeld van het huis
dat op den rotsbodem moet staan, maar, helaas,
ook dikwijls op den sandgrond wordt opgetrokken.
En dan hoort ge den slagregen op het dak kner-
teren, en de wateren van den buiten zijn oever
getreden stroom tegen dit huis aandruenen, en
den loeienden werveling tegen de muren aan-
stormen, en dan hoort ge het huis kraken en
instorten, en is het dan ingevalle, dan zegt
Jesus u: „Zijn val was groot.“

Op een land als het onze is dit beeld niet
toepasselijk. Onder den bodem ligt bij ons
geen rotsgrond. Maar Jesus sprak tot personen
uit Israël, en in Israël leed men zulk land.
Daar kon men geen vijf steek in den grond
gaan, of men stuitte op een rotsigen bodem
die zich overal heen uitstrekte, en bij het meer
van Gennesareth, waar Jesus de Bergrede uitsprak,
lag over den rotsgrond veelal niets dan dik zand.
Wie een huis wilde bouwen en solide te werk
ging, liet dan al dat zand uitgraven, tot hij op
rotsachtigen bodem was, en lei dan op dien
rotsgrond het fundament van zijn huis. Wie
daarentegen tegen de moeite en kosten opzag,
groef niet in de diepte, maar lei den grondslag
van zijn huis vlak op het zand, wat een tijdlang
wel ging, maar als de stormvloed kwam aanzetten,
geen redding meer mogelijk maakte.

Nu kon men mischien jarelang het verschil
tusschen die twee niet zien. Het huis van den
een geleek precies op het huis van zijn buur-
man, en het scheen of het eene zoo goed als
het andere was. Tot de overstroming kwam
en de wilde stroom boomen ontwortelde en huten
neersloeg. Want toen bleef het huis, waar-
van het fundament tot op den rotsbodem was
uitgegraven, muurvast staan, en stortte het huis
dat bovenop den zandbodem was opgetrokken,
met een geweldigen slag in.

Dat doet nu natuurlijk op den Oordeelsdag.
Dan is het einde daar, en gaat alles onder-
boven, en komt de vreeslijkste overstroming
aandruenen. En nu is in het bange, dat ook de
man die op den zandbodem gebouwd had, stil
en gerust in zijn huis den Oordeelstijd afwach-
tende, en dat toch de uitkomst zoo heel anders
was dan hij gedroomd had.

Hij had gewaand, hoe de elementen ook
gingen waden, in zijn mooi opgeschilderd huis
veilig te zitten, en nu sloeg zijn huis om,
stortte in en verpletterde hem en de zijnen.

Alles dus een heilige beelddraak van Jesus,
om ons zoo dringend als het maar kan te
waarschuwen, dat we ons in het geloof aan onze
eigen zaligheid toch niet vergissen zullen, en
ons niet illuizen laten behouden te zijn,
terwijl straks het zand, waarop ons geestelijk
huis gebouwd staat, ons verraadt.

Natuurlijk ligt dit aan het oppervlakkige of
het wegfunderde van uw geestelijk bestaan.
In letterlijken zin oppervlakkig is het huis dat
bovenop het zand gezet is. Dit staat op de
oppervlakte. Daar is niet overgegraven. Terwijl
omgekeerd het huis, dat op den dieper liggenden
rotsbodem rust, een, twee meter diep in den
bodem is ingegraven, tot men den eersten steen
van het fundament vlak op den rotsgrond kon
vastmetelen.

Op het zand bouwen is alsoo zeer opper-
vlakkig in zijn geestelijke overleggingen ver-
keeren. Oppervlakkig in zijn kennis Gods.
Oppervlakkig in de kennis van zijn zonde en
ellende. Oppervlakkig in zijn kennis van de
Verzoening. En oppervlakkig in kennis van zijn
geestelijk rijselven. Meedoen met de Christenen,
o ja Bidden als de anderen, en in het Woord
lezen gelijk anderen dit doen. Ook ter kerke
gaan, en voor de armen geven. Maar geen
diepte. Bidden en bidden is twee. Men kan
woorden stamelen, en zelfs lang bidden, maar
dat men niet voelt onder het bidden, dat men
tot zijn God spreekt. Men kan heele kapitels
uit de Schrift lezen, maar zoo, dat als men het
hellig boek weer dicht doet, er niets van blijft
hangen en er geen korrel van voedsel uit aan
onze ziel is toegekomen. Men kan ter kerke
opgaan, en toch even ledig thuis terugkeeren,
als men zijn huis verliet. Men kan over zijn
geloof spreken, maar zonder dat dit geloof een
wortel heeft die diep in de ziel indringt. Dan
schijnt wel alles er te wezen, maar het blijft
alles oppervlakkig, en wezenlijk is er niets. En
reeds bij het sterven valt dan heel het vrome
huisje, waarin men gewoond heeft, in elkaar.

Men ging dan wel niet tegen de leer of de
belijdenis in. Men dreef niet af met de wereld.
Men meende in valsche gerustheid er werkelijk
te zijn. En toch was het niets dan zelfbedrog.
De levensband aan Jesus ontbrak. Een duim diep
was het geestelijk leven uitgesuiverd. Er scheen
alles te zijn, en er was niets.
Dit nu heeft Jesus voorzien, dat in zijn
Gemeente komen zou, en daarom heeft Jesus
in zijn eerste brede toespraak er zijn discipelen
zoo steeddringend tegen gewaarschuwd. Was
ook Judas niet onder hen, die de Bergrede
hebben aangehoord, en heeft ook hij niet in
Jesus' naam krachten gedaan? En juist daarom
kooft Jesus voor die harde waarschuwing den
prachtigen vorm van het huis op den rotsbodem
en het huis op den sandgrond gebouwd. Een
vorm die maakt, dat dit zijn woord nu nog aan
ieder bekend is, en nog na tweeduizend
jaar een ieder op zoo roerende wijze toe-
spreekt.

En zeg nu niet, dat ge, door op zulk een
huis op het zand te wijzen, ook de vroomste ziel
tot wanhoop en vertwijfeling brengt. Ware dit
zoo, dan zou Jesus ons dit woord niet als een
heilig erfstuk hebben achtergelaten. De zelf-
beproeving kan geweldig aangrijpen, maar toch
wil ook ons Avondmaalsformulier, dat het voor
elken gang tot het heilig Sacrament tot zulk een
zelfbeproeving bij ons komen zal. De vroomste
blijft hieraan tot aan zijn sterven toe behoefte
hebben. Elken morgen hebben we er behoefte
aan, of het uurwerk van binnen niet stillaast,
en stond het stil, het jilings weer op te win-
den. Wie weet dat hij uit den dood in het
leven is overgegaan, kan daar best tegen. Het
vernieuwte zijn eeuwig dank. Het doet opnieuw

den gloed der genade door het bloed zijner
ziel stroomen. Het brengt tot dieper schuld-
belijdenis op zijn knieën voor zijn God. Het
wekt op tot nieuw leven. Het geeft een stoet
tot nieuwe daden van liefde, trouw en toewij-
ding. Het verdiept het zalige kindgevoel voor
zijn lieven Vader die in de hemelen is.
Ook de terugblik op ons leven helpt daarbij.
Zoo duidelijk zegt Jesus: „Wie mijn woorden
hoort, maar ze niet doet“, die bouwt op het zand.
En dan is het niet de vraag, of ge in alles
volmaakt waart. Dat is niemand. Diep zelfs
kan een kind van God vallen. Maar de vraag
is, of ge tegen den Boose inworstelt, of ge de
sonde in u zelf haat en verfoeit. En ook of
ge, Gods genade inroepende, van overwinningen
weet, die ge innerlijk in uw zielveulen behalen
mocht, zoo dat Jesus u den lauwerkant om de
slapen vlocht.

Alleen dit blijft: Zie wel toe dat ge op geen
valschen, ingebeelden vrede inslaapt. Woon niet
maar in uw huis, maar onderzoek den grondslag,
waarop het rust. En mocht ge bij dit onderzoek
tot de pijnlijke zekerheid komen, dat uw huis
nog altoos op het zand staat, aarzel dan niet,
blijf er niet inwonnen, maar breekt het af, haal
het voor den grond, en ga uw oeverwijdte zóó in
de diepte graven, dat ge op spade op den rots-
steen hoort ketenen, en bouw dan opnieuw,
eerst het fundament, en op dit fundament
het huis uwer vroomheid, en trek er dan in,
om er uw God in te danken. Dan zijt ge be-
houden. Dan zijt ge veilig. Bij uw sterven
geve dat dan uit uw huis hierbeneden naar het
Vaderhuis daarboven, en wat storm ook moge
loosbreken, dan zijt gij behouden in Christus,
behouden bij uw God.

Amsterdam, 4 Februari 1910.

Gelijk te verwachten was, heeft *De Tijd*
terstond vuur gevat op onze bewering, dat
met de Reformatie geen nieuwe Kerk is
gesticht, maar alleen de reeds eeuwen be-
staande hebbende Kerk tot reformatie is
gebracht. Met name drift ze den spot met
onze bewering, dat onze Kerken niet pas
zijn ontstaan in 1834 of 1886; dat haar
ontstaan zelfs niet dagteekend uit de 16e
eeuw, maar dat ze zoo oud zijn als de
Christelijke Kerk in ons vaderland. „Men
kunt, zoo zegt ze, de eerste geloofsverkond-
igers, die hier de Christelijke Kerk hebben
gegrondvest. Zij allen, zoals bijv. de
H. Willebrordus, de H. Bonifacius, die hier
het geloof verkondigd hebben in gehoors-
zaamheid aan den Paus van Rome, die de
H. Mis opdragen, de heiligen vereerden
enz., schijnen dus volgens *De Hervormde*
gereformeerd te zijn geweest. En als zij
gereformeerd waren, dan natuurlijk ook de
Paus die ze zond.“

Nu schijnt het ons vrij overbodig dit
dispuut, dat reeds in 16e eeuw haarfijn is
uitgesponnen, hier weer op te nemen. Een
Roome schied kan natuurlijk nooit toegeven,
dat de Reformatie geen nieuwe Kerk heeft
gesticht, maar alleen de bestaande Christe-
lijke Kerk van dwalingen heeft gezuiverd.
Alleen kon verwacht worden, dat een orgaan
als *De Tijd* hoog genoeg stond om ons
niet het dwase argument voor de voet en
werpt, dat Willebrordus en Bonifacius
toch niet „gereformeerd“ waren. Wille-
brordus en Bonifacius zijn in ons land de
stichters der *Christelijke Kerk* geweest, en
wat we alleen staande hielden, was dat die
Christelijke Kerk in de 16e eeuw door de
Reformatie wel in vorm, maar niet in
wezen is veranderd. Niets anders was door
ons gezegd, of bedoeld. En al begripen
we volkomen, dat *De Tijd* op haar stand-
punt dit nooit toe kan geven, ze behoef
ons daarom toch niet de belachelijke
meening toe te schrijven, dat Willebrordus
en Bonifacius volgens ons „gereformeerd“
zouden geweest zijn. Indien ik beweer dat
onze Nederlandsche Staat met de Unie van
Utrecht gesticht is geworden, dan gaat
het toch niet aan te zeggen: dus beweer
ge, dat Nederland reeds in de 16e eeuw
een Koninkrijk is geweest.

Maar al is aan *De Tijd* deze dwaze con-
clusie te vergeven, onbegrijpelijk is het, dat
De Hervormde zich haast deze argumen-
tatie van *De Tijd* over te nemen, om aan
te tonen, dat de „theorie der doleantie“
nu toch onmogelijk is gebleken. Want het
gaat hier niet om de „theorie der doleantie“,
maar om de grondgedachte, waarvan heel
het Protestantisme is uitgegaan. Zelfs heeft
de Hooge Raad in zijn vonnis van 29
Februari 1856 openlijk verklaard ditelzide
standpunt in te nemen. Hij verklaarde toch,
„dat de Christelijke Kerk door de Her-
vorming, welke zij in de zestiende eeuw in
de Vereenigde Nederlanden onder toestem-
ming en met medewerking van den summus
imperans onderging, hare bezittingen naar
beginselen van recht niet verloor, omdat
zij, schoon onder anderen naam, als *Christe-
lijke Kerk* bleef bestaan.“

Is het juist, dat in de 16e eeuw een
nieuwe Kerk ontstond, dan vervalt daar-
mede ook het recht op alle kerkegoederen.
Dat recht kan alleen worden gehandhaafd,
wanneer men aanneemt, gelijk de Hooge
Raad deed, dat de Christelijke Kerk van
voor de Reformatie, na de Reformatie bleef
voortbestaan in de Gereformeerde Kerken.

Heeft *De Hervorming* dit wel bedacht,
waar ze ditmaal zoo gul met Rome in
coalitie trad?

Dat de beruchte rede van den heer
Ossendorp van den Nederlandschen Oeder-
wijzersbond ook bij de voorstanders der
Openbare School onrust heeft gewekt, is
op zichzelf een verblijdend teken.

Hoe meer toch de oogen opengaan voor
het gevaar, dat in de Neutrale School voor
ons nationale leven schuilt, hoe liever het
ons wezen zal.

De Neutrale School, waar de onder-
wijzers »uit liefde voor het kind“ weigeren
het met eenig religieus of staatkundig
dogma lastig te vallen, kweekt een geslacht,
dat rijp is voor ongeloof en socialisme.

Vandaar, dat de vraag wel moet opkomen
bij ieder, die nog aan het Christelijk
geloof vasthoudt en eerbied voor het gezag

wil aankweken ook bij het opkomend ge-
slacht, of de bestaande toestand niet veran-
derd worden moet.

Met men nu zelfs van liberale zijde steeds
meer stemmen hoort opgaan, die er op
aandringen met het neutraliteitsprincipe te
breken en op de Openbare School de religie
weer in eere te herstellen en voor trouw
aan het Koningschap te ijveren, kan daarom
als „teeken des tijds“ gewaardeerd.

Toch verblijdt het ons, dat heel de
Christelijke pers schier eenstemmig ver-
klaard heeft, dat het thans voor zulk een
poging om de Openbare School weer te
kerstencen, te laat was.

Men kan de historie van een halve eeuw
niet ongedaan maken.

De geest van het openbaar onderwijs laat
zich niet door een Staatswet omzetten. Wat
zou het baten of de Overheid al gelastte,
dat op alle Openbare Scholen weer de Bijbel
moest worden ingevoerd? Zou het onderwijs
metterdaad weer een Christelijk karakter
dragen, dan zou op elke Openbare School
ook gezorgd moeten worden voor een Chris-
telijk onderwijzerspersoneel. Stel nu, dat
de Overheid begon met alle onderwijzers
te ontslaan, die niet in deze richting wilden
meewerken, waar zou ze de onderwijzers
vandaan halen om de vacante plaatsen te
bezetten? Ze zou het alleen kunnen doen
door onze Christelijke scholen van onder-
wijzers te berooven, en daarmee zou de
vrije school ten doode zijn opgescheven.

Al de kracht en energie, die ons christen-
voorken ontwikkeld heeft in de stichting en
instandhouding der Vrije School, zou te
vergeefs zijn geweest.

Er is daarom in deze impasse maar één
uitweg.

Dat de Staat steeds meer zich van het
gebied der School terugtrekt en de School
aan de Vrijen teruggeeft.

De Vrije School moet ook door de Over-
heid zoo gesteund en geholpen worden, dat
de Staatsschool overbodig wordt. Dairin
alleen ligt de oplossing. Een oplossing
wardoor aan niemand overtuiging geweld
wordt aangedaan. Want alle ouders kun-
nen dan de school inrichten, naar zij meenen,
dat dit in het belang van het kind is.

Thans staan we voor den onmogelijken
toestand, dat een Christelijke regering
officieel een school in stand houdt, onder-
wijzers benoemen laat en schoolopzieners
aanstelt, die lijnrecht tegen onze Christelijke
beginselen ingaan.

Laat de ficie los, dat de Staat voor het
onderwijs te zorgen heeft, en geef de School
aan de ouders terug, en al het gewrongene
en onhoudbare van den tegenwoordigen to-
estand verdwijnt vanzelf.

Naar aanleiding van het populaire hand-
boek over de Dogmatiek, dat Prof. Bavinc
ons schonk in zijn *Magnalia Dei*, merkt
Dr. Wagenaar in de *Zuidkerk* op, dat het
woord magnaalia „a soort theologisch pro-
fessoren latijn“ is; 't woord komt
van magnus, dat groot beteekent, zegt hij
ter verklaring.

Mogen we onze geachte confrère even op
de hoogte helpen?

De titel van Prof. Bavinc's handboek is
ontleend aan Haad. 2: 11 en daar staat in de
Vulgaat: *audivimus eos loquentes nostris lin-
guis magnaalia Dei, d.w.z. wij hooren hen in onze
talen de groote dingen Gods verkondigen.*
't Latijnsche woord is dus niet van de
„theologische professoren“ afkomstig, maar
van de Kerkvaders. Reeds Tertullianus
gebruikte het.

Heel erg is de vergissing niet.
Zelfs vermoeden we, dat Dr. Wagenaar
ietwat ondeugend de professoren in de
theologie bedoelden wilde, dat ze wat minder
aan Latijnsche titels moesten doen.

Maar is E Voto dan toch niet een veel
mooier titel dan: *naar den wensch der
Heidelbergschen Synode of verklaring van den
Heidelbergschen Catechismus?*

En zou hij *Magnalia Dei* willen vervan-
gen door de *groote daden Gods of handboek
der Gereformeerde geloofsof?*

Een dogmatisch geschil?

XIX.

Naarmate het licht der hope aldus voor
het oog van Gods kind onder het Oude
Verbond klaarder ontstoken werd in de
vallei der schaduwe des doods, teekende
sich tegelijk steeds duidelijker voor hem af
de tegenstelling tusschen het lot, dat den
rechtvaardigen en dat den goddeloosen in den
dood wachtte. Beide hangen ten nauwste
saam. Indien de heilsverwachting van den
vromen Israëliet ook in het sterven niet
opheft, maar zich vastkleemt aan den
God des Verbonds, die hem het „pad des
levens“ zou bekend maken, dan moest
tegelijk de gedachte wel bij hem opkomen,
dat het sterven van den goddeloosen iets
geheel anders was dan van den recht-
vaardigen. Ook van het leven hierna.

Al was het volle licht hierover onder het
Oude Testament nog niet opgegaan, toch is
het zeker onjuist te zeggen, gelijk de meeste
schrijvers van onzen tijd doen, dat Israel
van geen vergelding na den dood wist en
alle loon en straf tot dit aardse leven
beperkte. Voor Gods kind onder het Oude
Verbond viel meer dan voor ons de nadruk op
de zegeningen, die God reeds in dit leven
schenken wil aan de goeden, die Hem dienen,
en het oordeel, dat Hij brengt over de goeden,
die Hem verwerpen. Dat vloeide voort uit
de bedoeling der ceremonieën, waarin al-
leen meer uitwendig, zichtbaar en tastbaar
karakter draagt. Kennen was het land der
ruste, een lang leven op aarde het loon,
dat God toeregde aan de kinderen, die

hun ouders eerden; rijkdom en eer schonk
God de Heere aan Zijn beminden als in
den slaap. Maar al staat dit in het Oude
Testament op den voorgrond, toch mag
niet altoos worden vergeten, dat de ervaring
reeds toen Gods kind leerde, dat deze regel
volstrekt niet altoos doorging. Telkens beluistert
ge in de Palmen van Israel de aangrijpende
klacht, dat de goddeloosen voorspoed
hebben, rust genisten in deze wereld, het
vermogen vermenigvuldigen, terwijl Gods
kind smarte lijdt, geplaatst en verdrukt
wordt. Dat is het levensraadsel van een
Job, een Aaf, een Heman geweest. En in
die bange worsteling hunker ziel komen ze
dan eerst tot vrede, wanneer ze afzien van
dit leven en letten op het einde, dat den
goddeloosen en den rechtvaardigen wacht.
Zoo zegt Aaf, dat zijn strijd duurde, „tot
dat ik in Gods heiligdommen inging en op
mijn einde merkte. Als Gij opwaakt o God,
dan zult Gij hun beeld verachten, maar ik
zal dan geduriglijk bij U zijn; Gij zult mij
opnemen in heerlijkheid“ (Ps. 73: 17—24).
En zoo roept de Psalmdichter het ons toe:
„L: op den vrome en zie naar den recht-
vaardigen, want het einde van dien man zal
vrede zijn; maar de overtreders worden te
naam verdelgd; het einde der goddeloosen
wordt uitgerooid“ (Ps. 37: 37, 38). En ligt
dezelfde gedachte niet opgesloten in wat
een Bileam zegt: „Mijn ziel sterft in den
dood der oprechten en mijn uiterste zij
gelijk het zijne“ (Num. 23: 10).

Deze uitspraken nu toonen, dat Israel
geloofde, dat de gerechtigheid Gods, die
zoo vaak in dit leven schijn ging, toch tot
openbaring zou komen, als het einde kwam.
Israël's vrome held vast aan de gerechtig-
heid Gods. „Zou de Rechter der gansche
aarde geen recht doen?“ (Gen. 18: 25).
En indien die gerechtigheid Gods in dit
leven niet openbaar werd, dan moest ze
tot openbaring komen in het leven hier
naamaals. Daarom vestigt de Psalmdichter
het geloofsoog op het einde der vromen en
het einde der goddeloosen.

Dat verschil in het einde nu kan niet
hierin bestaan, dat Gods kind, na veel tegen-
spoed, in het leven behouden en in den
avond zijns levens nog rijk gezegend wordt,
gelijk met een Job is geschied, terwijl de
goddeloosen in het midden zijner jaren
wordt afgesneden; want het einde is hier
niet de avond des levens, maar het sterven
zelf. Hoe zou Bileam anders kunnen zeg-
gen: „mijn ziel sterft in den dood der op-
rechten en mijn uiterste zij gelijk het
zijne“? En evenmin mag dit onderscheid
daarin gezocht worden, dat Gods kind sterft
met een geruste consciëntie, omdat hij zijn
weg wel heeft aangesteld, terwijl de god-
deloos op zijn sterfbed door berouw ge-
kweld wordt, want het gaat hier niet om
een subjectief gevoel in het hart van den
mensch, maar om de handhaving van Gods
gerechtigheid, die in loon of straf openbaar
wordt. Het onderscheid in het einde der
vromen en der goddeloosen, waarop het Oude
Testament wijst, moet daarom een objec-
tief verschil zijn; het moet daarin bestaan,
dat den goddeloosen in dat sterven een
ander lot wacht dan den vrome; er moet
een Goddelijke vergelding zijn in den
dood.

Het is daarom ook onjuist te zeggen, dat
voor Israel die vergelding wachte tot het
laatste oordeel en de opstanding uit de
dooden, maar dat in den tusschentijd, die
tusschen ons sterven en het laatste oordeel
verloopt, de toestand der goddeloosen en
vromen dezelfde was. Want al is het zeker
volkomen waar, dat de volle openbaring
van Gods gerechtigheid eerst met het laatste
oordeel zal komen, toch zijt de Psal-
mdichter niet daarop, wanneer hij spreekt
van het levende der goddeloosen en
vromen. Bovendien vergete men niet, dat
onder het Oude Testament het geloof aan
het laatste oordeel en de opstanding ook
weinig op den voorgrond treedt. De eerste
klare en duidelijke openbaring van de op-
standing uit de dooden en het onderscheiden
lot, dat den goddeloosen en den recht-
vaardigen trefte, zal, werd eerst in de ba-
lingschap aan Israel geschenken, toen tot
Daniël gezegd werd: „vele van die, die in
het stof der aarde slapen, zullen ontwaken,
dezen ten eeuwiglen leven en geen tot ver-
smaadheden en eeuwige afgrijzing“ (Dan.
12: 2).

Vraagt men, waarin het verschil tusschen
het einde der vromen en der goddeloosen
dan wel bestaat, dan drukt de geloovige
onder Israel dit meest zoo uit, dat God de
ziel van den vrome uit de Scheol verlost
en tot zich neemt, terwijl de goddeloos
in de Scheol wegzinkt en daarin eeuwig
blijft. „Men zet hen (de goddeloosen) als
schapen in de Scheol; de dood zal hen
afweiden en de Scheol zal hunne gedaante
verslijten, elk uit zijne woning; maar God
zal mijne ziel uit het geweld der Scheol
verlossen, want Hij zal mij opnemen.“
(Ps. 49: 15 en vv.) En wederom in Psalm 73,
waar eerst sprake is van het einde der
goddeloosen: „hoe worden ze als in een
oogenblik tot verwoesting en nemen een
einde; worden te niet van verschrikkingen“,
terwijl daarna van Gods kind wordt ge-
zegd: „maar ik zal dan geduriglijk bij U
zijn, Gij hebt mijne rechterhand gewat, Gij
zult mij leiden door uwen raad en mijn
daarna in heerlijkheid opnemen“ (Ps. 73: 19
en vv.) Gods kind onder Israel weet, dat
er „bij den Heere Heere uitkomsten zijn
ook tegen den dood“ (Ps. 68: 21). Hoe
schrikkelijk de macht van den dood onder
Scheol ook is, God is machtiger dan die
beide en zal zijn volk uit de Scheol ver-
lossen: „Doch Hij zal hen van het geweld
der Scheol verlossen, Hij zal ze vrijmaken
van den dood. O dood waar zijn uwe
pestilentien, Scheol waar is uw verderf“
(Hosea 13: 14).

Vandaar dat het gaan naar de Scheol,
in dien dieperen zin opgevat, een straf
wordt voor den goddeloosen. „De goddeloosen
zullen terugkeeren naar de Scheol, alle

godvergetende Heidenen“ (Ps. 9: 18). „Heere,
laat mij niet beschaamd worden, laat de
goddeloosen beschaamd worden, laat hen
zwijgen in de Scheol“ (Ps. 31: 8). „Dat hen
(de goddeloos) de dood als een schuld-
cischer overvalle, dat zij levend ter Scheol
nederdalen“ (Ps. 55: 16) waar blijkbaar ge-
sinspeeld wordt op het lot, dat Korach,
Dathan en Abiram trof.

Zoo teekent zich het verschil tusschen
het sterven der vromen en der goddeloosen
al duidelijker voor Israel af. Oagetwijfeld
heeft daarbij ook invloed gehad, wat de
Schrift meedeelt over Henoch en Eliä. Zij,
de beide ijveraaers voor de eere Gods, die
met God wandelden, worden „opgenomen
naar den hemel“, gaan heen in heerlijkheid
aan boven. Terwijl omgekeerd Korach,
Dathan en Abiram als straf voor hunne
goddeloosheid levend naar de Scheol, in
de diepte der aarde afzalen. En al was
dit levend opvaren ten hemel en dit levend
nederdalen naar de Scheol in de diepte
exceptioneel, Israel zag daarin toch een
beeld van het onderscheiden sterven van
den vrome en den goddeloos. Daaraan
knoopt zich de hoop vast, die Gods kind
telkens in de Psalmen uitsprekt, dat God
zijn ziel van de Scheol zal verlossen en in
zijn heerlijkheid zal opnemen, maar dat de
goddeloosen naar de Scheol zullen neder-
dalen.

Zoo nu krijgt de Scheol in het Oude
Testament nog een diepere beteekenis dan
het graf of de verblijfsplaats der dooden in
het algemeen; het wordt de strafplaats,
waar de goddeloosen heengaan, het nadert
ons begrip van de hel. Als de Spreuken-
dichter zegt: „De weg des levens is den
verstandigen naar boven, opdat hij afwijke
van de Scheol beneden“ (Spr. 15: 24),
dan kan Scheol hier niet graf of dood be-
teekenen, want ook de verstandige sterft
eeuwig, maar ziet dit op den eeuwigden
dood. Evenzoo als de Spreukendichter zegt:
„Gij zult uwen zoon met de roede slaan en
zijn ziel van de Scheol redden“ (Spr. 23: 14),
dan ziet dit niet op het sterven, maar op
het eeuwige verderf. En hetzelfde is het
geval, waar de Spreukendichter zoo ernstig
waarschuwt tegen de verleiding der slechte
vrouw, omdat „hare voeten dalen naar den
dood en hare schreden de Scheol vast-
houden“ (Spr. 5: 5) of zegt, dat in haar
huis „wegen zijn naar de Scheol, dalende
naar de binnenkameren des doods“ (Spr.
7: 27) en dat „aldaar dooden zijn, hare
genooten zijn in de diepte der Scheol“
(Spr. 9: 18); want die waarschuwing geldt
niet alleen het gevaar voor het lichaam, dat
dreigt in het bordeel, maar evenzeer het
gevaar voor de ziel. Zelfs Kell en Delitich,
die het woord Scheol bijna overal door
doodenrijk of Hades overzetten, merken
toch bij deze plaatsen op, dat Scheol hier
meer beteekent dan doodenrijk, dat het
dezelfde beteekenis krijgt als Gehenna in
het Nieuwe Testament. Opmerkelijk is het
dan ook, dat het woord Scheol meermalen
in het Oude Testament verbonden wordt
met of afgewisseld door het woord *Abaddon*
dat bij ons is weergegeven door *verderf*,
maar dat met de hel ongetwijfeld in zeer
naauw verband staat. Immers in Openb.
9: 11 wordt gezegd: „en zij hadden over
zich tot enen koning den engel des af-
gronds; zijn naam was in het Hebrueusch
Abaddon en in de Grieksche taal had hij
den naam Apollyon“. De engel des af-
gronds, des Satan, wordt hier persoonlijk
Abaddon genoemd, en deze naam, die aan
het Oude Testament ontleend is, wijst op
het satanisch karakter, dat de Abaddon
heeft.

Zoo zal het ook duidelijk worden, waarom
het woord Scheol in het Oude Testament
soms in overdrachtelijken zin gebruikt wordt
van de hevigste benauwdheden en angsten,
waaraan de ziel kan bloot staan, en waar
wij het niet anders kunnen vertellen dan
door „helsche smarten“. Zoo is er in
Ps. 18: 5 eerst sprake van de „banden
des doods“, daarna van de „beken Belial“
en ten slotte van de „banden der Scheol“,
die den Psalmdichter hadden omvangen en
verschrikt. De climax wijst er hier op, dat
de Scheol nog erger is dan de banden des
doods en dan de beken van Belial, onder
welke laatste zeker niet de lichamelijke
dood kan verstaan worden. Zoo in Ps. 86: 13:
„Uwe goedertierenheid is groot over mij
en Gij hebt mijne ziel uit het onder-
ste van de Scheol gerukt“, waar geen sprake
is van genezing van een doodelijke krank-
heid, maar van redding uit helsche benauw-
dheden; er staat daarom: het onderste van
de Scheol. En evenzoo in Ps. 116: 3: „De
banden des doods hadden mij omvangen
en de angsten der Scheol hadden mij ge-
troffen; ik vond benauwtheid en droefenis“;
ook hier is geen sprake van ziekte, maar
van geestelijke benauwdheden, waardoor de
Psalmdichter gekweld was. Vooral Ps. 86: 13
beslist echter, want de onderste Scheol wil
niet zeggen het doodenrijk dat onder de
aarde ligt, maar het diepste en onderste
deel van de Scheol zelve, d.w.z. de diepste
ellende, waarin de mensch verzinken kan.

Voegen we nu, aan het slot van deze
onderzoekingen gekomen, het gevondene kort
saam, dan blijkt, dat het woord Scheol
oorspronkelijk beteekent diepte, inzinking,
hetgeen onder de aarde is. Dat het ver-
volgens gebruikt wordt voor de onder-
wereld, het rijk van den dood, maar zoo,
dat het en het graf insluit, waarin het
lichaam wegzinkt, en de plaats, waar de
zielen der afgestorvenen heengaan. Neder-
dalen naar de Scheol beteekent dan het-
zelfde als sterven, en deze uitdrukking
wordt nu voor den vrome en voor den god-
deloos gebruikt. Maar het woord Scheol
krijgt ten slotte een nog diepere beteekenis,
wanneer het de plaats aanduidt, waar de
goddeloos na zijn sterven heengaat tot
straf voor zijne zonden. De Scheol wordt
dan de plaats der pijniging, waar de vrome
niet sterft en het vuur niet uitgeluist
wordt“ (Jes. 66: 24). En in overdrachtelijken

i. K. FEN
in *sexuele tw*
Over dit o
Algemeene V.
Middernacht-
sche predikas
voordracht.
Omgewerkt
haar een odd
en Maas
DIEPSENHOUT
S: xeele
Naar men
woordig een
daar niet zoo
meer van zelf
meer tot in
beter zullen
stuur aan ge
noodig, dat w
En zoo is
„sexuele voorh
deft van de o
Zoo als men
als men er m
zoo is het ook
kerheid treden
gedachten, doo
vraagstuk, strak
En aan dat
der *sexuele v*
lyklig niet. „U
de Vereenigde
brengt ze meet
ze waardeige
pen den besg
aan groeien.“

Ten onzent z
Ds. FENHOUT
naar ik onlan
ven, dat ik ech
Ik, die van
deringen een h
het lezen van E
gevoel van dan
congres, — me
voorafgaande u
voorlichting als
voeding“, naar
ten onzent onno
Zuiver gesteld
en nadeelen zo
ontkenning, is
kort en zakelij
dunkt zichans, b
Methodisch, zo
woon zijn, trach
te bepalen.

Opvoeding als
zaamheid die d
mensch ten doel
Of het met d
laat ik over as
professie.

Sexuele voorli
voering der
gehoorte, allengs
slachtelijke leven
Zijn resultaat
integreerd deel
komt hij door
veel te zeggen
van.
Hieruit volgt
voortlichting hier
dat men haar
sprookje: van koo
zij, moet gege
en orbaar, eenvo
Door wien en h
wordt nu verder
FENHOUT, get
weken.

Zoo b.v. op p. 3
gevoel te ontzeten,
opzettelijke en me
lichting nooit ge
elkanders tegenwo
Op School heef
ook, vanwege de
al kan ook zijn
kunde een basis v
hij voortlichting k
Ook op de Ca
seltelijke *sexuele v*
moet men „naar
over het *sexuele v*
wil te doen vallen
sommige Bijbelsche
onopzettelijk voorl
Mar de eigenlij
en wel op den Va
de *Mooder* tegenov
de Schrift in de
it voor Christen-
dingen van het a
de goeden lijst v
de ziel van het k
verschijnen in 't
het recht des Verb
Nu de zaak e
geworden, — naar
opvoeding van de
van belang, dan v
land, wij die dicht
ik dit boeke gaar
wijzers, predikanten
Niet alleen toch
FENHOUT noemt
algemene en de
den opvoeder mo
in meegedeeld.

2. Dr. H. H. K.
Hetzelfde *Tijdsc*